

Сведения об авторе (авторах):

А.Б. Бакурадзе - ФГБОУ ВО «Московский государственный университет технологий и управления им. К.Г. Разумовского (Первый казачий университет)», г. Москва;

С.М. Соловов - ФГБОУ ВО «Российский государственный университет правосудия», г. Москва

Bakuradze A.B. - Doctor of Philosophy, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of History, Philosophy, Literature and Continuing Cossack Education of the Federal State Budgetary, Educational Institution of Higher Education "Moscow State University of Technology and Management named after K.G. Razumovsky (First Cossack University)", Moscow, Russia.

S.M. Solovov - FGBOU VO «Russian State University of Justice», Moscow

ӨОЖ 37.371.2

КБЖ 74. 74.4

Г.Б. Бейсенбекова¹, А.С. Кабылкаир², А.Ж. Акишева³

^{1,2}Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, (Қарағанды, Қазақстан)

³Әлихан Бөкейхан атындағы мектеп

АРТ-ТЕХНОЛОГИЯ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛ РЕТІНДЕ

Мақалада Арт-технология инновациялық тәсіл ретінде қарастырылған. арт-технология түрлері мен оны қолдану ерекшеліктері сипатталған. Білім беру саласындағы арт-технология білім алушылардың танымдық, көркемдік-шығармашылық белсенділігін дамытуға негіз болады.

Түйін сөздер: инновация, арт-технология, изотерапия, ертегі терапиясы, музыка терапиясы, би терапиясы, фототерапия, қуыршақ терапиясы.

Г.Б. Бейсенбекова¹, А.С. Кабылкаир², А.Ж. Акишева³

^{1,2}Қарагандинский университет им. Е.А. Букетова (Қараганда, Қазақстан)

³Школа имени Алихана Бөкейхана

АРТ-ТЕХНОЛОГИИ КАК ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОД

В статье рассматривается арт-технологии как инновационный подход. Характеризуются виды арт-технологии и особенности их применения. Арт-технология в сфере образования служит основой для развития познавательной, художественно-творческой активности обучающихся.

Ключевые слова: инновации, арт-технологии, изотерапия, сказкотерапия, музыкальная терапия, танцевальная терапия, фототерапия, кукольная терапия.

G.B. Beisenbekova¹, A.S.Kabylkair², A.Zh. Akisheva³

^{1,2}Karaganda University named after E.A. Buketov, Karaganda, Republic of Kazakhstan

³School named Alihan Bokeihan

ART TECHNOLOGIES AS AN INNOVATIVE APPROACH

The article also considers art-technology as an innovative approach. The types of art technology and features of its application are described. Art-technology in the field of Education serves as the basis for the development of cognitive, artistic and creative activity of students.

Keywords: innovations, art-technologies, isotherapy, fairy tale therapy, music therapy, dance therapy, phototherapy, puppet therapy.

Қазіргі таңда шығармашыл яғни, креативті жеке тұлғаны қажетсінудің өсуі білім беру саласындағы инновациялық тәсілдердің аумағын кеңейту үшін инновациялық оқыту технологиясының озық үлгісі ретінде Арт-технологияны тиімді қолдану қажет.

Инновация сөзі жаңа, өзгеру, жаңаша - деген мағынаны білдіреді. Инновация негізінде баланың дербес қабілеті мен танымдық белсенділігі артады.

Адамның қоршаған әлемді эстетикалық қабылдауы ерте жастан басталады. Бала өмірінің алғашқы жылдарынан бастап шындықты сенсорлық қабылдау (есту, көру, жанасу, иіс, дәм) арқылы зерттей бастайды. "Бала неғұрлым көп көрген, естіген және бастан өткерген сайын, ол соғұрлым көп

біледі және үйренді, оның тәжірибесінде шындық элементтері соғұрлым көп болады, оның шығармашылық, зерттеу қызметі басқа тең жағдайларда соғұрлым маңызды және өнімді болады", – деп жазды Кеңес психологі Лев Семенович Выготский [1].

Арт-технология ғылыми-педагогикалық әдебиеттерде жеке адамның, топтың, ұжымның эмоционалдық әл-ауқатын және психикалық денсаулығын қиял әрекеті арқылы бақылау құралы ретінде қарастырылады. Сондай-ақ, арт-технология - бұл көркем шығармашылық арқылы зияткерлік қызметті оқыту. Көрнекі өнер технологиялары көркемдік бейнелер адамға өзін түсінуге және шығармашылық көрініс арқылы өз өмірін бақытты етуге көмектесе алатындығына негізделген. Арт-технологияны көркем және шығармашылық технологиялар деп те атайды, бұл педагогтің немесе психологтің білімі, дағдылары мен іс-әрекетінің жиынтығын білдіреді, бұл баланың жеке басына көркемдік шығармашылық құралдарымен әсер етуге мүмкіндік береді. Арт-технологияларды қолданудың педагогикалық контекстінде олар әдетте Арт-педагогика – әр түрлі өнер түрлерін оқыту және тәрбиелеу туралы болып табылады [2]. Арт-технология ықпал етеді:

- эмоционалды және коммуникативті саланы дамытуға;
- сенсорлық дамуға;
- қабылдауды, ерікті зейінді, қиялды, сөйлеуді, ұсақ моториканы, коммуникацияны дамытуға;
- балалардың өнімді іс-әрекетінің мотивациялық-қажеттілік жағын қалыптастыруға.

Бүгінгі күні білім беру саласында арт-технологиясын қолдану ең тиімді болып отыр, өйткені балаларда көркемдік-шығармашылық белсенділікке деген құштарлық күшті. Сонымен қатар, педагогтердің, психологтардың, физиологтардың бақылаулары бойынша мектептегі оқу балалары үшін ең қиын кезең екенін көрсетеді, себебі олардан физиологиялық және әлеуметтік тұрғыдан белгілі бір дәрежеде дайындықты талап етеді. Балалардың оқудағы қиындықтарды жеңуіне психологиялық-педагогикалық тұрғысынан қолдау үшін инновация тәсілі ретінде арт-технологияны кіріктірілуі тиіс. Арт-технология балалармен жұмыс істеу үшін ең қолайлы және баланың ішкі «Мен» күйі оның шығармашылығының өнімдерінде көрінетіндігіне, шамадан тыс стресс пен ішкі жанжалды жоятындығына негізделген. Сурет салу арқылы бала шамадан тыс толқуды, мазасыздықты, агрессивтілікті, қоршаған әлемге деген сенімсіздікті азайтып қана қоймай, өзіне деген сенімділік пен сәттілікке, сондай-ақ онымен байланысты оң тәжірибелер мен мінез-құлық үлгілеріне қол жеткізуге мүмкіндік алады.

Арт-технологиялар гуманизм, креативтілік, интерактивтілік және рефлексивтілік идеяларының жетекші идеяларының кешені негізінде әзірленеді, педагогтің практикалық іс-әрекетіне бағдар береді. Сонымен қатар, олар вербалды емес қарым-қатынас процесінде жүзеге асырылады, бұл ашық қарым-қатынасқа түсе алмайтын балалар үшін маңызды және құнды, мысалы, өз тілінде жақсы сөйлемейді немесе эмоционалды түрде "қымсынатын" балалар.

Арт-технологияны білім беру процесінде (көбінесе гуманитарлық және көркемдік циклдарды – әдебиет, музыка, бейнелеу өнері, интеграцияланған сабақтарды оқыту тәжірибесінде) және білім алушылардың сабақтан тыс жұмыстарында, еріктілер жұмысында және т.б. қолдануға болады.

Арт-технологияның негізгі мақсаты – баланың ішкі әлемін үйлестіру, оның жеке басын дамыту негізінде оқу-тәрбие міндеттерін шешуге жағдай жасау.

Арт-технологияның міндеттері (М. В. Киселева бойынша):

- балалардың шығармашылық қабілеттерін өзектендіру және дамыту;
- өзін-өзі бағалау мен өзін-өзі тануды арттыру;
- эмоционалды-адамгершілік әлеуетін дамыту;
- ішкі және топтық мәселелерді шешу қабілетін қалыптастыру;
- эмоцияларды білдіру қабілетін қалыптастыру;
- жанжалды жағдайларды шешу, шиеленісті жеңілдету, релаксация қабілетін қалыптастыру;
- қарым-қатынас дағдыларын, әлеуметтік қолдау және өзара сенім дағдыларын дамыту.

Арт-технология түрлері: изотерапия, ертегі терапиясы, музыка терапиясы, би терапиясы, фототерапия, қуыршақ терапиясы [3].

Изотерапия - бейнелеу өнері (сурет салу) терапиясы. Бейнелеу өнері - адам үшін шығармашылықтың ең табиғи түрі. Бұл адамға қоршаған әлем туралы сезімдерін, сезімдерін, идеяларын түсінуге және білдіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, сурет салу қолдың ұсақ моторикасын, сенсорлық-моторлық үйлестіруді дамытуға көмектеседі.

Ертегі терапиясы - бұл балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың санасын кенейтуге, қоршаған әлеммен өзара әрекеттесуді жақсартуға бағытталған ертегі материалдарын қолдана отырып, балаға терапевтік әсер ету. Олар: әр адамның өз өмірінде кездесетін жағдайлар мен проблемалары, ата-анасынан алшақтау, өмірді таңдау, өзара көмек, махаббат, жақсылық пен жамандық

арасындағы күрес. Ертегілердегі жақсылықтың жеңісі баланың психологиялық қауіпсіздіктің камтамасыз етеді, ертегіде не болмасын, бәрі жақсы аяқталады. Кейіпкерлердің басына түскен сынақтар оларға ақылды, мейірімді, күшті, болуға көмектеседі.

Музыка терапиясы - балаларды түзету үшін музыкалық материалды қолдану. Музыкалық шығармаларды таңдағанда, нақты, қатаң ритммен орындалатын әуезді туындылар барлық дерлік тыңдаушылардың тез арада реакциясын туғызатынды. Мәселен: музыкалық мәдениеті орташа адамдар музыканың бір бөлігіне деген эмоционалды реакцияны көрсетеді.

Би терапиясы - бұл баланың эмоционалды және физикалық жағдайын би арқылы біріктіру. Бидің адамның денсаулығына, ағзасына, жүрек қан тамырына, қозғалысының ширақтығына, тыныс алуына және орталық жүйке жүйесіне тигізер әсері мол.

Фототерапия - бұл психологиялық мәселелерді шешу, балалардың жеке басын дамыту және үйлестіру үшін фотосуреттер мен слайдтарды терапевтік қолдану. Фототерапия фотографиялық бейнелерді жасауға немесе қабылдауға негізделген және шығармашылық қызметтің басқа түрлерімен толықтырылған (бейнелеу өнері, би және т.б.). Фототерапиядағы тапсырманың нұсқасы белгілі бір тақырып бойынша слайдтарды қарау, содан кейін сурет немесе би арқылы қаралғанға деген көзқарасыңызды білдіру болуы мүмкін.

Қуыршақ терапиясы - бұл қуыршақтарды негізгі терапевтік құрал ретінде қолдануға негізделген терапия. Қуыршақ терапиясы балаға қарым-қатынас дағдыларын дамытуға, жағымсыз эмоцияларын шығаруға көмектеседі. Қуыршақ терапиясы балаға өзіндік психологиялық қорғаныс береді, рөлдің артында жасыруға мүмкіндік береді.

Арт-технология білім алушылармен жұмыс істеудің әртүрлі нысандарын ұсынады. Қатысушылар саны бойынша жеке, топтық, ұжымдық формалар, қатысушылардың белсенділік дәрежесі бойынша – балалармен жұмыстың пассивті, белсенді, аралас формалары бөлінеді [4].

Жұмыстың пассивті түрі баланың басқа адамдар жасаған көркем шығармаларды қолдануына негізделген. Бұл музыкалық шығармалар, картиналар, кітаптар болуы мүмкін.

Белсенді формасы білім алушылардың өз туындыларын жасауды қамтиды: суреттер, мүсіндер, билер.

Аралас форма білім алушы өзінің шығармашылық өнімдерін жасау үшін өнер туындыларына (ертегілер, картиналар, мүсіндер және т.б.) жүгінген кезде қолданылады.

Қорыта айтқанда, арт-технологияларды қолдану танымдық белсенділік деңгейін кеңейтуге және тереңдетуге, балалардың оқу материалын тереңдетіп оқуға деген ұмтылысын оятуға, балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Педагогикалық арт-технология жұмысында психиканың өзін-өзі сауықтыру қабілеті іске қосылады, ішкі ресурстар ашылып, толықтырылады. Шығармашылық процесінде тереңнен жасырылған немесе сөзбен айту қиын болған көптеген мәселелер бетіне шығады, бұл балалармен жұмыс істеуде ерекше маңызды. Бала өзінің ішкі әлемімен, сезімдері мен эмоцияларымен, шығармашылық бөлімімен кездесуге мүмкіндік алады. Ол шығармашылық пен үйлесімділікке толы. Оның жаттығуларын оқытуда балада өзіндік позитивті көзқарас қалыптасады. Сындарлы түсінік пен шығармашылығы қалыптасады. Стреске төзімділік артады. Байланыс, өзін-өзі реттеу және өзін-өзі бақылау дағдыларын жетілдіреді. Сонымен қатар, балаларды тәрбиелеудің ең әмбебап құралдарының бірі қоршаған әлемнің толық бейнесін, жалпы ой мен сезімді, эмоционалды бейнелер жиынтығында бейнелейтін өнер болмақ.

Әдебиеттер:

1. Бойчук И.А. Ознакомление детей дошкольного возраста с русским народным творчеством. Подготовительная к школе группа: учеб. пособие / И.А.Бойчук –СПб.: Детство - Пресс, 2018. – 416 с.
2. Е.А. Медведева И.Ю. Левченко, Л.Н. Комиссарова, Т.А. Добровольская. Арт-педагогика и арт-терапия в специальном образовании. – М.: Академия, 2001. – 246 с.
3. Киселева М. В. Арт-терапия в практической психологии и социальной работе. – СПб.: Речь, 2017. – 336 с.
4. Сарыбаева И.С., Дүйсенова С.М. Арт-терапияның шығу тарихы және оның әлеуметтік жұмыста қолданылуы. <https://articlekz.com/kk/article/17487>

Сведения об авторе (авторах):

Г.Б. Бейсенбекова¹, **А.С. Кабылкаир**², ^{-1,2}Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, (Қарағанды, Қазақстан)

А.Ж. Акишева³ ³Әлихан Бөкейхан атындағы мектеп